

De Winterkerk in de Sintmaartenskerk

10 In het nummer van februari 1980 stond een artikel van de 'werkgroep open koor' over: Een 'winterkerk' in de Sint Maarten te Zaltbommel. In het oktobernummer van de afgelopen jaargang werd er aan dit onderwerp opnieuw enige aandacht aanbesteed. Thans laten we de secretaris van de Stichting Sint Maaren nog wat uitvoeriger aan het woord.

De stichting Sint Maarten, die belast is met de restauratie van kerk en toren, en die verantwoordelijk is voor het plan (en de uitvoering ervan) van de zogenoemde winterkerk is de redactie erkentelijk voor de geboden gelegenheid, haar visie te geven op het plan in kwestie, temeer daar in het hierboven vermelde artikel niet de indruk wordt vermeden dat de winterkerk als een *deus ex machina* uit de koor-gewelven is neergedaald.

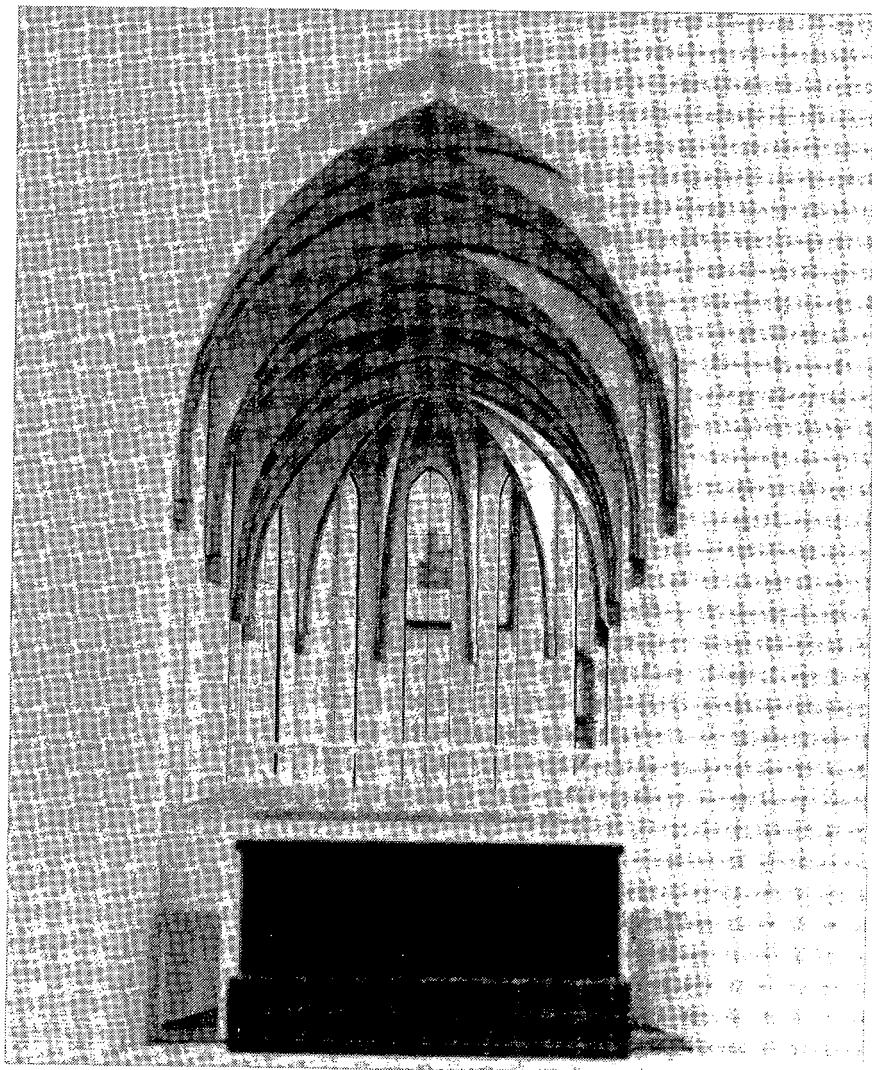
Terloops willen we vermelden dat niet iedereen gelukkig is met de benaming winterkerk, want het is echt niet de bedoeling het bouwwerk alleen in de wintermaanden te gebruiken. De naam 'koorkerk' lijkt ons beter.

Het uitgangspunt van de kerkvoogdij van de hervormde gemeente van Zaltbommel was en is dat restauratie van de kerk ten koste van vele miljoenen gemeenschapsgeld slechts dan geoorloofd is als de kerk na de restauratie gedurende het gehele jaar bruikbaar is. Alleen onder deze voorwaarde wilde ze participeren in de restauratiestichting. Het bestuur van de stichting Sint Maarten deelde en deelt deze zienswijze.

Het plan de winterkerk te bouwen is pas ontstaan nadat alle andere mogelijkheden voor gebruik-het-gehele-jaar-door onderzocht waren.

Het is duidelijk dat het gaat om verwarming van de kerk. Zonder verwarming is de kerk slechts gedurende enkele zomermaanden 'bewoonbaar'. Op 23 mei 1980 bv. werd er een concert gegeven door Nelleke Geesink, Bert Maas en Emmy Verhey, en daarbij moesten de handen van de pianiste met een straalkachelkje soepel worden gehouden!

De stichting heeft laten onderzoeken of verwarming van de hele kerk mogelijk is. Dat zou dan een vloerverwarming moeten worden. De bouw- en installatiekosten bleken aanzienlijk te zijn: bouwkundige voorzieningen zouden een bedrag

ZO ZAL HET KOOR VAN DE
SINTMAARTENSKERK ER UIT ZIEN ALS DE
'KOORKERK' GEREED ZAL ZIJN

van minstens f 650.000 vergen, en de verwarmingsinstallatie zelf kwam op minstens een kwart miljoen.

De stookkosten moeten op minimaal f 18.000 per jaar worden getaxeerd.

De jaarlijkse lasten zouden de draagkracht van de kleine hervormde gemeente ver te boven gaan.

We gaan maar voorbij aan de vraag welke

de gevolgen van verwarming van het schip zouden zijn voor het orgel (wisselende temperaturen) en voor de gewelfschilderingen. En ook aan de vraag of de fundering van het eeuwenoude gebouw een dergelijke drastische ingreep zou kunnen verdragen.

Geen verwarming van de gehele kerk dus. Van een deel ervan misschien? De mogelijkheid werd onder ogen gezien het koor door een glazen wand van het schip te scheiden en alleen het koor te verwarmen. De investerings- en exploitatiekosten zouden dan in elk geval veel lager komen te liggen, maar er bleken twee onoverkomenlijke bezwaren te zijn: de scheidingswand zou funest zijn voor de acoustiek van het orgel, en de zeer

fraai gerestaureerde middeleeuwse schilderijen zouden te zeer onder de hoge temperatuur lijden. Volgens een deskundige zouden ze dan over 25 jaar opnieuw gerestaureerd moeten worden.

Een potentiële mogelijkheid bleek nog het bouwen van een gehoorzaal in een der zijbeuken of het koor. Architect en andere belanghebbenden kozen voor het laatste, en aan het ministerie van CRM werd toestemming gevraagd voor het bouwen van een gehoorzaal in het koor. Het verzoek is behandeld door de Monumentenraad, het hoogste adviescollege van de minister, en deze Monumentenraad adviseerde positief. Dat was medio 1978.

Ofschoon de stichting nooit geheimzinnig heeft gedaan over de winterkerk kwam pas een jaar later een actie tegen het bouwwerk op gang. De stichting heeft toen in een openbare hoorzitting opening van zaken gegeven, en ze heeft toen de toezegging gedaan, alternatieve voorstellen in overweging te willen nemen, maar de binnengekomen plannen bleken na onderzoek en na inwinning van advies van deskundigen of niets nieuws te bevatten of te duur of om een andere reden niet bruikbaar.

Niettemin heeft de stichting alle aangedragen mogelijkheden nog weer onder ogen gezien. Er werden bezoeken gebracht aan kerken waar men een oplossing had gevonden voor het verwarmingsprobleem, maar geen van die bleek in Zaltbommel toepasbaar, en naar de mening van het stichtingsbestuur bleef de winterkerk het minst verwerpelijke alternatief. Het besluit, haar toch te bouwen werd op 28 april 1980 aan de indieners en aan de pers meegedeeld. Vanaf de hoorzitting op 25 oktober 1979 tot 28 april 1980 heeft het werk aan de winterkerk stilgelegen. Het is nu hervat, en de koorkerk zal vermoedelijk in het vroege voorjaar van 1981 gereedkomen.

Het lijkt ons goed, hier nog enkele getallen te geven. Bouw- en inrichtingskosten van de winterkerk inclusief voorzieningen voor multifunctioneel gebruik komen naar schatting per jaar op *f* 424.000. De exploitatielasten komen dan op ongeveer *f* 41.000 per jaar.

Bij verwarming van de hele kerk worden deze bedragen *f* 994.000 en *f* 127.000.

Op grond van deze bedragen heeft de

stichting, zij het met pijn in het hart, gekozen voor de gehoorzaal in het koor. Zo is het: met pijn in het hart. De stichting Sint Maarten en de kerkvoogdij zien geen andere mogelijkheid de kerk 'bewoonbaar' te maken.

En als dan straks de kerkgangers en andere bezoekers, via de hoofdingang onder de toren door, door het schip naar de winterkerk gaan, zien ze geen open koor, en ook geen winterkerk. Die wordt aan het oog onttrokken door de vijftiende-eeuwse kanunnikenbanken die het koor afsluiten. Maar dat deden ze al eeuwen lang.

Dr. D. J. Smeenk,
secretaris van de stichting Sint Maarten

Goed geluid uit Gorinchem

De stichting Stadsherstel Gorinchem, die nog maar nauwelijks vier jaar bestaat, beleefde op 1 november jl. een vreugdevolle dag. Haar restauratie-activiteiten tot nu toe werden bekroond met de in gebruikstelling – door staatssecretaris Wallis de Vries – van de nrs. 44, 46 en 48

aan de Molenstraat, die van een puinhoop weer in volwaardige monumenten zijn hersteld. De panden, die uit de vorige eeuw stammen, waren zoals de foto laat zien, totaal verkrot, maar vormen nu weer een sieraad in de straat, die de meeste historische monumenten van Gorinchem telt. Een gedenksteen zal de herinnering bewaren aan deze restauratie in Gorinchem, over welke stad we in ons vorige nummer een triest geluid moesten laten horen (de passerelle aan de Markt). De wederingebruikneming ging, zoals eerder elders in Gorinchem gebeurde, met een zgn. sleutel dag gepaard. Er was een tentoonstelling van foto's, tekeningen, krante-artikelen e.d., die een indruk gaven van het restauratiewerk.

Van de drie gerestaureerde panden zijn die op de nrs. 46 en 48 beschermd monument; het derde is beeldbepalend.

Tegelijk met de restauratie is de 'smerige' gevel van Molenstraat 50, hoek Krabsteeg, hersteld, zodat er nu weer een gaaf geheel te bewonderen is.

Het aannemersbedrijf Woudenberg te Ameide voerde het werk uit.

1
DE PANDEN 44-48 IN DE MOLENSTRAAT TE
GORINCHEM VÓÓR DE RESTAURATIE

2
HET PROJECT MOLENSTRAAT 44-48 IN
GORINCHEM NA DE RESTAURATIE
FOTO'S: STICHTING STADHSHERSTEL
GORINCHEM

